

одним з головних засобів орієнтації поведінки особи у відносинах з іншими людьми. При цьому муніципально-правові цінності мають домінуючий вплив не тільки на поведінку, але й активно впливають на культуру в цілому, і муніципальну правову культуру, зокрема. У повсякденній свідомості культура постає як щось нормативне, як свого роду взірець, стандарт поведінки, внутрішньо притаманний кожній окремій людині і суспільству в цілому.

У цьому плані, відповідні муніципальні цінності виступають вагомим чинником формування правосвідомості громадян, яка, являючи собою, насамперед, сукупність суб'єктивних елементів правового регулювання (ідей, теорій, емоцій, почуттів та, власне кажучи, правових установок) відображає ставлення людей до права, правового способу життя в системі правових знань, правових почуттів, переконань, вольових настанов, виробляє оцінку стосовно діючої в суспільстві правової теорії та юридичної практики, визначає можливі шляхи їх вдосконалення, виходячи з вимог природного права, загальнолюдських цінностей, прав і свобод людини та громадянина, що має принципове системоформуюче значення у процесах формування та здійснення політики інклюзії у соціальній сфері життєдіяльності територіальних громад.

*Буряченко Андрій Євгенович, доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»*

ТАРИФНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСУВАННЯ ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Як свідчить досвід розвинених країн Заходу, тарифна політика була й залишається одним з найбільш дієвих каталізаторів енергозбереження. На жаль, в Україні цей досвід не знайшов застосування і тарифна політика формування цін на енергоносії на державному рівні привела до значних втрат та нераціонального використання енергетичних ресурсів, незважаючи на постійне декларування пріоритетів енергозбереження в країні. Тому, номенклатуру існуючих тарифів на енергоносії доцільно розширити і внести зміни в їх структуру з метою розвитку енергозбереження в житлово-комунальному господарстві України.

Одним з традиційних способів фінансування енергозбереження для більшості країн Європи і США було використання коштів споживачів енергії – тут фактично немає новизни і доказів не потрібно. Найдієвішим інструментом реалізації цієї умови є включення в структуру тарифів на

енергоносії цільової складової на фінансування енергозберігаючих технологій. Величина цієї складової (від 3 до 10%) визначається з урахуванням національних і регіональних планів і програм у фінансуванні енергозберігаючих проектів. Крім того, споживач енергії може накопичувати цю частину платежів в своєму фонді на реалізацію власних заходів з енергозбереження. При цьому, витрачання цих коштів має здійснюватися під контролем держави, де споживач зобов'язаний гарантувати отримання фактичної економії в результаті впровадження енергозберігаючих технологій. У разі нецільового та безрезультатного витрачання коштів, їх вилучатимуть у бюджет відповідного рівня. Механізм зарахування коштів також простий й поділяється на два платежі: до енергопостачальної організації і та у спецфонд, що створений на відповідному рівні державної влади, який має цільовий характер в акумулюванні та використанні коштів. Саме це, для потенційних інвесторів енергозберігаючих проектів, які зацікавлені в ефективному і довгостроковому вкладенні коштів, повинно створити гарантії повернення інвестицій.

Відтак, можливі два варіанти фінансування впровадження енергозберігаючих технологій – на накопичувальній основі і на основі цільових кредитних ліній з гарантованим поверненням коштів на довгостроковій основі з поточних надходжень. При цьому, основним параметром є гарантований термін повернення інвестицій. При цьому, результатом зміни структури тарифів має стати система самоінвестування енергозберігаючих проектів, що повинно регулюватися сукупністю інтересів споживачів енергії та органів влади різних рівнів.

В Україні було зроблено кілька спроб створити акумулюючі фонди енергозбереження, як на центральному (Державний фонд енергозбереження), так і на регіональному рівнях. Однак на практиці всі фонди виявилися недієздатні через відсутність правової та економічної основи. У той же час західний досвід розвитку енергозбереження показує на дієздатність і значну роль таких фондів.

Проблема нерівномірного споживання електроенергії на добовому і сезонному інтервалах повинна бути вирішена введенням тарифів, диференційованих за зонами доби і сезонів року, що дозволить споживачу маневрувати потужностями, й, відповідно, зменшити свої платежі за електроенергію. Сильним мотивом для споживачів до переходу з розрахункового обліку на приладовий облік стало зниження тарифу за енергоносії для тих споживачів, які встановили прилади обліку (на 20-30%), що відповідає загальносвітовій практиці, яка фіксує зниження споживання енергоносіїв на 20-30% при переході з розрахункового на приладовий облік. В Україні цей дієвий стимул не тільки не

використаний, але, іноді, отримує зворотне застосування, коли нарахування проводяться не за фактичними показниками, а за так званими «розрахунковими нарахуваннями». При цьому, з поля зору постачальників послуг майже випав головний принцип надання послуг, який був сформований ще А.Смітом: «... усі платежі до державної скарбниці необхідно здійснювати у такий спосіб і такі терміни, щоб це було максимально зручно для платника».

Диференціація тарифів за рівнями споживання дозволяє реалізувати політику енергозбереження при наявності приладового обліку витрат енергоносіїв (особливо в умовах дефіциту того чи іншого виду енергоносія). Одночасно, вирішується завдання надання дотацій малозабезпеченим верствам населення шляхом введення пільгового тарифу при дотриманні мінімальних нормативів споживання.

Неплатежі за енергоносії в Україні вже стали проблемою, яка загрожує не тільки сталому розвитку економіки, а й фактично безпеці нашої держави. Істотним важелем для зменшення обсягів неплатежів можуть стати тарифи на основі передоплати, оскільки в даний час держава фактично кредитує споживачів енергії, які несвоєчасно оплачують свої борги за споживання енергоносіїв. Тарифи на основі передоплати можуть якісно змінити ситуацію, оскільки вже споживачі починають кредитувати енергетиків. Доцільно тарифи на основі передоплати встановлювати на 20-30% нижче існуючих. Перехід на тарифи за передоплатою без труднощів забезпечується і при переобранні, і при розрахунковому способі обліку. Обов'язкова умова введення таких новацій – добровільність вибору самого споживача та надання йому відповідних матеріальних стимулів. Методичні матеріали по зміні тарифної політики на електроенергію і газ повинні бути узгоджені з Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг України (НКРЕКП). При цьому, державна політика у сфері житлово-комунальних послуг відповідно до статті 2 Закону про ЖКП базується на принципах забезпечення функціонування підприємств, установ та організацій, що виробляють, виконують та/або надають житлово-комунальні послуги, на умовах самофінансування та досягнення рівня економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво, а також регулювання цін/тарифів на житлово-комунальні послуги.

Встановлення економічно обґрунтованих тарифів на теплову енергію, послуги з централізованого опалення та постачання гарячої води, централізоване водопостачання та/або водовідведення, послуги з централізованого постачання холодної води, водовідведення (з використанням внутрішньобудинкових систем) на рівні, який покриває всі витрати в собівартості цих послуг, є вимогою чинного законодавства

України, яким визначено, що державна політика у сфері житлово-комунальних послуг базується на принципах досягнення рівня економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво, тарифи на комунальні послуги суб'єктів природних монополій та суб'єктів господарювання на суміжних ринках повинні забезпечувати відшкодування всіх економічно обґрунтованих планованих витрат на їх виробництво. Встановлення цін/тарифів на житлово-комунальні послуги нижче розміру економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво не допускається.

Енергозабезпечення регіонів, міст, районів є основою їх життєзабезпечення. Те ж саме відноситься до життєзабезпечення бюджетних і приватних до них організацій і підприємств. Втрати енергії в результаті відсутності систематичних енергозберігаючих заходів сьогодні є основним джерелом дефіциту бюджетів всіх рівнів. Ці втрати можна знизити, чи не зазнавши початкових витрат – це аксіома. Оцінка величини неефективних витрат на енергопостачання, диференціація енергозберігаючих технологій, оцінка необхідних витрат і термінів окупності проектів шляхом планових енергетичних аудитів з відповідним бюджетним фінансуванням. На основі результатів енергоаудитів повинна бути розроблена ефективна програма енергозбереження з конкретним планом реалізації.

При відсутності оборотних коштів на реалізацію енергозберігаючих технологій доцільно використовувати кредитні ресурси вітчизняних та зарубіжних фінансових організацій із створенням гарантій повернення вкладених коштів без участі держави (тобто на регіональному, і муніципальному рівнях). Чинний принцип формування бюджетів на місцевому рівні не дозволяє локалізувати економію коштів від зниження споживання енергоресурсів з метою її подальшої реінвестиції.

Стабілізація тарифів на період реалізації енергозберігаючих програм і планів дозволяє здійснювати бюджетне фінансування комунальних й державних підприємств і організацій на новій основі з розбивкою на три етапи: 1) фінансування енергоаудитів і впровадження стартових енергозберігаючих технологій шляхом прямого фінансування з міського бюджету, або на основі позикових коштів, з досягненням економії коштів за рахунок заощадження енергії; 2) платежі з бюджету здійснюються двома частинами: на енергозабезпечення бюджетних споживачів енергоресурсів – підприємств і установ освіти, охорони здоров'я, соціально-культурної сфери; в фонд енергозбереження на різницю між старими і новими більш низькими платежами на енергозабезпечення, з використанням цих засобів для накопичення на нові енергозберігаючі технології або на повернення позикових коштів; 3) зниження бюджетних платежів на енергозабезпечення, з накопиченням коштів фонду

енергозбереження для реінвестування в нові проекти з впровадження енергозберігаючих технологій.

Очевидним фактом є неможливість в сучасних умовах економічного розвитку України значних капітальних вкладень в розвиток енергозбереження, а тому пропоновані реформи, засновані на поетапному розвитку за принципом «більше економії коштів від економії енергії – більше інвестицій в енергозбереження».

Вкладення коштів в комплексні енергозберігаючі проекти (освітлення, теплопостачання і електропостачання) в локальних зонах господарювання: на окремій ділянці або в цеху комунального підприємства, в мікрорайоні, районі міста або регіону в цілому, дозволяє забезпечити контрастне порівняння суб'єктів господарювання. Такі проекти доцільно здійснювати в порядку експерименту в рамках створення демонстраційних зон високої енергетичної ефективності з метою відпрацювання базових організаційно-економічних механізмів з подальшим застосуванням позитивного досвіду. Головною метою формування енергоефективної бюджетної політики на місцевому рівні має стати подальше зниження бюджетних дотацій на утримання підприємств житлово-комунального господарства та субсидій незахищеним верствам населення.

Воротін Валерій Євгенович,

*доктор наук з державного управління, професор, завідувач відділу
комплексних проблем державотворення
Інституту законодавства Верховної Ради України*

ШЛЯХИ МОДЕРНІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ І ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВНОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Концепція оптимізації системи центральних органів виконавчої влади, розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1013 – р, окреслює основну мету, цілі та напрямки реформування центральних органів виконавчої влади згідно зі Стратегією реформування державного управління до 2020 року. Практично дана Концепція конкретизує впровадження новітніх механізмів та інструментів державного управління, які закладені в Стратегії реформування до 2020 року. Визначено цільову організаційну структуру міністерств, цілі щодо оптимізації чисельності працівників та реформування системи оплати праці, а також основні кроки для реалізації Концепції.